

Алибаев А. Досматов А.

МЕНЕДЖМЕНТ – БУЛ УСУЛДАРДЫ КОЛДОНУУДАГЫ ЧЫГАРМАЧЫЛЫК

Алибаев А., Досматов А.

МЕНЕДЖМЕНТ – ЭТО ТВОРЧЕСТВО ДЕЙСТВУЮЩИХ МЕТОДОВ

УДК: 301.49811/327.3

В статье идет речь о менеджменте, и о менеджере, деятельности коипорых воздействует на уровень общественной жизни коллектива и в целом всего общества.

In this article is given about managment and¹ manager, activity in which act at the level of social life of collectives and the whole society.

Өлкөнүн экономикасына рыноктук мамилелердин кириши, жалпы эл чарба тармактарындагы кадр даярдоонун усулдарын түп тамырынан рыноктук шартына негиздөөнү талап кылып жатат.

Башкаруу системасын жана экономиканын деңгээлин өнүктүүрдө эң негизги роль менеджменттик чыгармачылыкка таандык экендигин дүйнөлүк практика алда качан эле далилдеп койгон. Ошондуктан биздин түшүнүгүбүздө «менеджмент» илиминин рыноктук шарттардагы үстөмдүүлүк кылуучу ролун ар дайым таанып гана билбестен, биз анны жетекчиликке алышыбыз керек. Жалпыга маалым болгондой менеджмент - бул башкаруу, башкаруу процесси дегендик.

Жалпы негизде менеджментти мекеменин стратегиялык жана тактикалык максатына жетүүдөгү лидерлердин ресурстарды колдонуу мүмкүнчүлүктөрү, чеберчиликтери деп айтса да болот деген пикир булл жерде тура эле болчудай. Менеджмент жана башкаруу терминдери синонимдер гана.

Менеджмент - бул социалдык-экономикалык процесстерди башкаруу. Менеджменттик чеберчилик - бул мекеме, ишкана, фирмалардын алдында турган максаттарды, проблемаларды илимий-практикалык, гумандуу, келечектүү жана экономикалык натыйжалуу башкарууну уюштуруу.

Ошентип менеджмент - бул эмгекти уюштуруунун чеберчилиги.

Ал эми «менеджер» булл кесиптик башкаруу ишмердүүлүгүн алып баруучу, демек уюмдук топту башкаруучу жеке адам, жетекчи.

Ар кандай кесиптик кызматты алып келүү, ошол кесип боюнча атайын квалификацияга, тажрыйбага ээ болгон адамдын колунан келе берүүсү мүмкүн. Бирок коомчулукка малым болгондой, биздин оюбузга менеджердик кесиптик кызматты ийгиликтүү алып кетүүгө ар бир эле кесип ээси жарай бербейт. Себеби менеджер болууда кесипта эле билүү аздык кылат.

Бул жерде мекемени, уюмду жана анда эмгектеген ар каидай кулк мүнөздөгү, түрдүү түмөн көз караштагы эмгекчилерди. Кызматчыларды натыйжалуу башкара билүү, жана ошол эле учурда ишкананы өнүктүрүү деген ары оор, ары жооптуу милдеттер турат.

Башкарууну өзгөчө ишмердүүлүк сферасы катары карап Сократ (б.з.ч. 470-399-ж.ж.) биринчилерден болуп ал, башкаруу сферасынын универсалдуу принциптеги процесс экендигин жарыялаган.

Платон (б.з.ч. 428-348-ж.ж.) мамлекеттик башкаруунун формаларын жиктеген.

Македониялык Фимеп падышаанын уулу, Александр Македонский (б.з.ч. 356-323-ж.ж.) аскерлерди башкаруунун теориясын жана практикасын өнүктүргөн. Анны таптап тарбиялаган окутуучусунун Аристотель экендигин да айта кетсек ашыкча болбос, себеби таланттуу болуусуна таланттуу окутуучунун да тийгизген таасири чоң болгон болуш керек деп эсептейбиз.

Мамлекеттик башкаруунун теориясынын өнүгүүсүнө Адам Смиттин да кошкон салымы өзгөчө. Ал классикалык саясий экономиканын гана өкүлү болбостон, башкаруу багытындагы зор адис катары, мамлекет башчысынын жана мамлекеттин милдеттерин өзгөчө формаларга бөлүп, жана аларга таасын мүнөздөмөлөрдү берген.

Баарыбызга маалым болгондой, башкаруу илими дайыма кыймылда турат. Жаңы жагдайлардын, багыттардын, агымдардын, системалардын түзүлүүсү менен, башкаруунун илимий аппараты өзгөрүп, калыптанып жана өнүгүп турат. Бул жагдайларга байланыштуу, убакыттын өтүүсүнө ылайык менеджерлер башкаруунун жаңы багыттарын өздөштүрүшөт.

Бирок биздин терең ишенимибизде, кандай гана багыттар өздөштүрүлбөсүн, менеджердик кесиптик кызматтын натыйжалуулугу Сократ белгилегендей, универсалдуулугу менен айырмалагандыгы өзгөчө мааниге ээ.

Ошондуктан, ошол кызматтын кесиптик технологиясынан тышкары. Мененджерде педагогдук, психологдук жана уюштуруучулук таланттын болуусу шарт деген түшүнүктөр да жөн жеринен эмес.

Мекедменттик усулдар - бул коюлган максатка жжетүү үчүн башкарылуучу объекттин өзгөчөлүгүнө байланыштуу таасир этүүнүн ыкмалары.

Бул таасир этүүнүн менеджменттик ыкмалары бири биринен айырмаланышат.

Менеджменттин экономикалык усулу - бул экономикалык мыйзамдарга, кызыкчылыктарга негизделген өз ара байланыштуу экономикалык көрсөткүчтүк, нормалык жака нормативдик системалардын комплекстик ыкмалары жана башкаруунун жол жоболору.

Менеджменттик административдик-укуктук усулу - бул өндүрүш процесстеринде адамдарга карата юридикалык тасир этүү каражаттарынын топтому.

Административдик-укуктук усулдар төмөндөгү системеларга таянат:

- мекеменик жана жогорку органдардын сөзсүз колдонулуучу нормативдик-директивалык жана усулдук документтеринин системалары. Буга стандарттар, усулдар, абалдыкиш кагаздар, буйруктар, токтомдор, көрсөтмөлөр кирет;
- пландардын, программалардын, тапшырмалардын системалары;
- оперативдик жетекчилик кылуунун системалары;
- Административдик таасир этүү жетекчиге берилген полномочиенин чегине жараша аныкталат. Административдик-укуктук менеджменттик усул бул:
- уюштуруучулук таасир этүү;
- башкаруучулук таасир этүү;
- уюштуруучулук-башкаруучулук таасир этүү.

Биздин көз карашыбызда, менеджмент процессинде социалдык-психологиялык усулдардын таасири өзгөчө болуусу керек. Себеби ар бир жумуштагы ийгиликтин деңгээли, андагы эмгекчилердин маанайларына, шыктанууларына, ошол максатка болгон аракеттеринин темпине көз кранды деп айтууга болот. Ал эми бул жагдайлардын абалы коллективдеги социалдык-экономикалык климатка барып такалат.

Социалдык изилдөөлөр да жетекчи менен коллективдин ортосунда, коллективдин мүчөлөрүнүн ортосунда жагымдуу социалдык-психологиялык климат болсо, мекеменин алдында коюлган максаттардын ийгиликтүү ишке ашышын ырастайт келет.

Кээ бир жетекчилер өздөрүнө сын пикир менен кароонун ордуна, анын кемчиликтерин адилеттүү ачып көрсөткөн кесиптештерине жана өз карамагындагыларга ар кандай бут тосууларды, куугунтуктарды уюштурушат. Бул көрүнүш эң төмөнкү звенодон, эң жогорку башкаруу звеносуна чейин көнүмүш жоорукка айланган жана булл жоорук коомдун моралдык-психологиялык аң сезимине терс таасир тийгизип, ал өндүрүштүн өсүп-өнүгүүсүнө кедергесин тийгизип келет.

Мисалы, бир кездеги бийликтин, Кадамжай сурма комбинатын эң сонун, кирешелүү иштетип жаткан, зор таланттуу, өз кесибин чебер менеджери М. Айбалаевти, мекеменин жетекчилигинен четтетип өндүрүштү өлүмгө алып барган «өз адамды» анын оордуна коюнун зарылдыгы бар эле?

Кумтөр алтын кенин иштетүү боюнча «Комеко» фирмасы менен Кыргызстандын ортосунда түзүлгөн келишимге: «бул келишим Кыргызстандын, кыргыз элинин зыянына негизделип түзүлүп калыптыр» - деп, ошол кездеги Премьер министр катары

ага кол коюдан баш тарткан Насирдин Исановду, табышмактуу ажал кырсыгына түртүп жиберүүнүн өзү эмне деген жоорук? Мына чыныгы эл журттун камын, келечегин ойлогон жетекчи, менеджер.

Азыркы учурда Ош шаарынын мери М.Мырзакматов, шаар үчүн, шаардын эли үчүн, эгемендик жылдарында канчалаган мерлер жасабаган, жасоону ойлоо түштөрүнө да кирбеген иштерди жасап жатат. Ош Кыргызстандын экинчи борбору деп аталганы менен, чоң бир кыштак эле болуп келген болсо, эми ушул мердин жетекчилик кылуу учурунда шаар кебетесине келе баштады. Бул да жетекчинин патриоттук, менеджердик чеберлиги,

Биздин оюбузча ушундай эл жерин сүйүп, анны өнүктүрүүгө куч кубатын арнаган татыктуу шаар, район жетекчилерине мамлекеттик бийлик тарабынан, бут тосуулар эмес, колдоолор болсо, Кыргызстаныбыз тезирээк өнүп-өсмөк.

Дагы бир мисал, бир кездеги кедей жагдайга түшүн, биздин кейпибиздей болуп калган Түркияны, өз элинин патриоту Мустафа амел менеджердик чеберчилигинин негизинде гүлдөп өсүп-өнүгүүсүн түптөп койгон.

Эгемендиктен бери Россиянын президенти В.В.Путин, казакстандын президенти Н.А.Назарбаев мамлекет үчүн,мамлекеттеги эл журт үчүн көптөгөн өсүп-өнүгүүлөрдү жасай алышты. А биздечи?

Ошондуктан, жетекчилерде менеджердик талант, чеберчилик, чыгармачылык жана жоопкерчилик менен кошо патриоттук да болсо, мекеме, ишкананы, ал тургай өлкөнү өнүктүрүү жүзөгө аша турган эле нерсе.

Эгемендик жылдарынан бери Кыргызстан жогорудагыдай мамлекеттик деңгээлдеги менеджердик жетекчиликтен аксап, чачыланып-төгүлүп келебиз.

Биздин өлкөдөгү баш-аламандыкка чекит коюлуп, өлкөнү өнүктүрүү кайсыл мекенчил патриотко насип кылып турат экен? Ал кайсыл менеджер, ал жетекчи ким болду экен?

Балким ал сиз болуп жүрбөнүз?

Адабияттар:

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента.-М.: Финансы и статистика, 2004.
2. Питер Дайль Менеджмент. Стратегия и практика. Питер. Санкт Петербург, 2005.
3. Кабушкин Н.И. Основы менеджмента.-М. Новое знаки, 2006.
4. Уткин Э.А. Управление компаний.-М. Экмос, 2005.
5. Герчинова И.Н. менеджмент.-М.: Юнитт, 2005. И другие материалы службы Прессы.

Рецензент; к.э.н., Байсалов Ж.